

Riigikogu juhatus

Meie: 10.09.2026
nr 2-5/26-01506-5

**Eesti seisukohad ELi heitkogustega
kauplemise süsteemi konkurentsivõime
suurendamine ning seire-, aruandlus- ja
tõendamiskorra lihtsustamise kohta**

Austatud Riigikogu juhatus

Edastan Vabariigi Valitsuse 10. septembri 2026. a istungil heaks kiidetud järgmised Eesti seisukohad Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi, millega muudetakse direktiivi 2003/87/EÜ ja otsust (EL) 2015/1814 seoses konkurentsivõime edendamise ja süsinikuheite kulutõhusa vähendamisega, ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse, millega muudetakse määrusi (EL) 2015/757 ja (EL) 2023/1805, et lihtsustada ja ühtlustada seiret, aruandlust ja kontrolli ning viia need määrused kooskõlla ELi heitkogustega kauplemise süsteemi muudatustega, eelõude kohta:

1.1 Eesti peab Euroopa Liidu (EL) heitkogustega kauplemise süsteemi (HKS) oluliseks konkurentsivõime ja kliimapoliitika instrumendiks. Samas peab HKSis heitkoguse ühikute vähendamise tempo olema võimalikult sujuv ning lähtuma sellest, kui kiiresti muutuvad vajalikud tehnoloogiad tegelikult kättesaadavaks ja majanduslikult tasuvaks. ELi heitkoguste vähendamise eesmärkide saavutamisel peab säilima tasakaal eri sektorite vahel ning HKS-i aeglasem heite vähendamine ei tohiks tähendada, et puudujäägi katmiseks eeldatakse süsiniku sidumise suurendamist maakasutussektoris, ega suuremat heite vähendamist transpordi või hoonete sektoris.

1.2 Eesti toetab HKS turustabiilsusreservi tugevdamist, et vähendada ELi HKS-i ühiku hinna järske kõikumisi ja parandada hinnataseme prognoositavust. Eesti hinnangul ei ole Euroopa Komisjoni pakutud muudatused piisavad ühikuhinna järskudele tõusudele reageerimiseks, mistõttu tuleb luua selgem hinnatõusu pidurdav mehhanism, näiteks hinnalävendi kaudu, mille ületamisel suurendatakse enampakkumisturul ühikute kogust, või luues paindlikumad tingimused HKS-i turustabiilsusreservi ühikuhinna stabiliseerimismehhanismide rakendamiseks.

1.3 Eesti leiab, et ühikute tasuta eraldamine peab jätkuma tempos, mis arvestab tehnoloogiate tegelikku valmidust, süsinikulekke riski ja ELi tööstuse konkurentsivõimet. Ühikute tasuta eraldamise süsteem ei tohi panna ebasoodsasse olukorda ettevõtteid, kes on investeerinud heite vähendamisse ja saavutanud olemasoleva tehnoloogiaga juba parima võimaliku taseme.

1.3.1 Toetame tasuta eraldatavate ühikute arvutamise võrdlusaluste vähendamist võimalikult aeglasel tempos, et vältida sektorite ülese parandusteguri rakendumist. Võrdlusaluste uuendamise protsess peab muutuma läbipaistvaks kõikidele osalistele ning arvestama regionaalsete eripäradega.

1.4 Eesti saab tingimuslikult toetada tasuta eraldatavate ühikute sidumist kohustuslike heite vähendamise investeeringutega, välja arvatud sektorites, kus heidet ei ole võimalik vähendada tehnoloogiate ebaküpsuse või nende majandusliku tasuvuse tõttu, ning taotleb ühikute koguse ja selle eeldusena esitatava investeeringute kava seose vähendamist, kuna heite vähendamise võimalused sõltuvad sektorist, asukohast, taristu olemasolust ja tehnoloogiate tegelikust valmidusest. Samuti ei tohi ebasoodsasse olukorda seada ettevõtteid, kes on juba investeerinud ja olemasolevate tehnoloogiatega saavutanud suure osa võimalikust heite vähendamisest.

1.4.1 Kui tasuta ühikute eraldamise sidumine heite vähendamise kavadega säilib, tuleb arvestada raskesti vähendatava heitega ja kapitalimahukate tööstusharude eripäradega ning olukordadega, kus vajalikud tehnoloogiad ei ole veel piisavalt küpsed või kättesaadavad. Arvesse tuleb võtta ka investeeringuid, mis aitavad vähendada HKSi kuuluva käitise heidet, sealhulgas ettevõtte teistes tootmisüksustes või taristus, samuti tuleb arvestada enne 2031. aastat tehtud asjakohaseid investeeringuid ja nende mõju heite vähendamisele. Eelistame, et kavade kestus on pikem ning nende miinimummaht väiksem kui käitise viieaastase ELi HKSi tsükli tasuta eraldatavate ühikute kogumaht.

1.5 Eesti pooldab ELi HKSi enampakkumistulu kasutamisel liikmesriikidele võimalikult suurt paindlikkust ega pea vajalikuks kehtestada nende kasutamisele kindlaksmääratud prioriteetseid eesmärgi. Samuti peame oluliseks, et enampakkumistulu planeerimisel saavad liikmesriigid lähtuda riigi strateegia- ja eelarveprotsessidest.

1.5.1 Juhul kui prioriteetsed eesmärgid siiski kehtestatakse, eelistab Eesti, et nende hulka hõlmataks ka hoonete energiatarbimise ja CO₂ heite vähendamine, arvestades hoonesektori olulist rolli kliimaeesmärkide saavutamisel.

1.5.2 Eesti ei toeta enampakkumistulu väljamaksetele kolmeaastase tähtaja kehtestamist. Kui tähtaja kehtestamata jätmist ei suudeta kokku leppida, tuleb see siduda enampakkumistulust rahastatavate meetmete raha kasutamise otsusega või määrata väljamaksete tähtaeg pikemana, et võimaldada toetada ka strateegilisi pikemaajalisi tegevusi.

1.6 Eesti soovib muudatusi uute ELi HKSi loodavate algatuste rahastamiseks kavandatud ümberjaotustesse, kuna need luuakse liikmesriikide enampakkumistulu arvelt ning see vähendab oluliselt liikmesriikide võimalusi ise heite vähendamisse ja energiatõhususse investeerida. Seetõttu pooldab Eesti ettepanekus olevate selliste rahastamisvahendite mahtude vähendamist või nende katmist muust kui liikmesriikide müügikogusest eraldatavate HKSi ühikute arvelt.

1.6.1 Eesti pooldab Euroopa Komisjonile suunatud ELi HKSi rakendamiskulu, sealhulgas HKSi registri ja merenduse kütuste hinnavahe ja tehnoloogiate arengu rahastu (SMAP) halduskulu katmist ELi eelarve halduskulu osast. Kui see ei õnnestu, siis pooldame registriga seotud Euroopa Komisjoni täiendavate ülesannete eelarve kujundamisel läbipaistvat, põhjendatud ja konservatiivset lähenemist, suurimas võimalikus ulatuses ELi eelarve halduskulu vahendite kasutust ning sellele lisaks tõendatud vajaduse katmiseks jaotusvõtit, mis arvestab liikmesriigi ELi HKSi kuuluvate käitiste arvuga.

1.7 Eesti hinnangul on investeeringukiirendi kavandatud maht esimesel kolmel aastal liiga suur võrreldes toimivate analoogsete ELi instrumentide mahuga, seetõttu eelistame selle olulist vähendamist. Samuti leiame, et investeeringukiirendi abikõlblikud sektorid peavad hõlmama merendussektorit, katma ka investeeringuid taotleva ettevõtte teistes käitistes ja taristus, mis ei kuulu HKSi, kuid mõjutavad HKSi käitise heidet kaudselt, ning tegevusi, mis toetavad HKSi heite vähendamist väljaspool HKSi käitisi.

1.7.1 Investeeringukiirendi puhul „ei kahjusta oluliselt“ (DNSH) põhimõtte rakendamine vähendab raskesti vähendatava heitega sektorite võimalust seda rahastusvahendit kasutada, mistõttu eelistame, et nimetatud rahastamisvahend jäetakse DNSH kohaldamisalast välja. Samuti eelistame, et DNSH põhimõtet ei kohaldata kaitse- ja sisejulgeolekuvaldkonnaga seotud projektides.

1.7.2 Eesti peab oluliseks, et ELi kesketest fondidest ja toetusmehhanismidest nagu merenduse kütuste hinnavahed ja tehnoloogiate arengu rahastu (SMAP) rahastamisel on tagatud toetuste tasakaalustatud geograafiline katvus kõigis liikmesriikides. Seetõttu eelistame võimalusel kindla eelarveosa eelbroneerimist konkreetsete riikide taotlustele. Projektivalikul ei poolda me sellistes fondides toetuse eraldamist üksnes taotluste esitamise järjekorra alusel, vaid õiglase konkurentsi huvides on instrumentide rakendamine läbipaistvate hindamiskriteeriumide alusel, mille peamised põhimõtted tuleb sätestada direktiivis.

1.8 Eesti tervitab moderniseerimisfondi jätkamist ning peab põhjendatuks, et moderniseerimisfondi abikõlblikkuse lävend on 75% ELi keskmisest sisemajanduse kogutoodangust. Samas leiame, et kaaluda võiks fondi vahendite jaotusvõtme täiendamist viisil, mis arvestab senisest enam liikmesriikide varasemat panust heite vähendamisse ning tunnustab paremini neid liikmesriike, kes on kasvuhoonegaaside heite vähendamisel häid tulemusi saavutanud.

1.9 Teeme ettepaneku hinnata 400–4999 kogumahutavusega laevade lisamist ELi HKSi süsteemi pärast seda, kui Rahvusvaheline Mereorganisatsioon (IMO) on saavutanud rahvusvahelise kokkuleppe laevade kogumahutavusega alates 5000 heite vähendamisele suunatava süsteemi kohta.

1.9.1 Eesti peab oluliseks sätestada ELi HKSi direktiivis selge õiguslik kord, mis tagab, et IMO võimaliku globaalse kasvuhoonegaaside heidet reguleeriva turumehhanismi rakendamisel ei kaasne merendussektorile põhjendamatut kahekordset finants- ja halduskoormust.

1.9.2 Eesti peab Läänemere kliimaolusid arvestades oluliseks jääklassiga laevadele kehtiva heitkoguste erandi tähtajatut või vähemalt 2050. aastani pikendamist ning jääs navigeerimise eraldi arvestamist.

1.9.3 Eesti tervitab merendussektori aruandlussüsteemi lihtsustamist. Peame oluliseks, et aruandlustähtajad on omavahel loogiliselt kooskõlas ning jätavad tõendajatele piisava aja andmete kvaliteetseks kontrollimiseks.

1.9.4 Eesti toetab seire- ja aruandlussüsteemi laiendamist reisilaevadele, kuid soovime, et saartevahelise ühenduse erandi kehtivust pikendatakse, see kohalduks reisi- ja reisiparvlaevadele ning kehtib Eesti mandri ja saarte vahelisele elutähtsale ühendusele.

1.9.5 Eesti tervitab merenduse heite vähendamise tehnoloogiate ja säästvate kütuste kõrgema maksumuse kompenseerimiseks toetusmehhanismi loomist.

1.9.5.1 Turutõrgete ületamiseks peame oluliseks, et ettevõtetel oleks võimalik saada toetuse otsus enne investearingu tegemist, lahendades samas ELi instrumendi finantshuvide kaitse asjakohaste maandamisvõtetega.

1.9.5.2 Eesti peab oluliseks ka tehnoloogianeutraalsuse põhimõtte järgimist ning toetab toetuskõlblike kütuste nimekirja laiendamist vähemalt üleminekuperioodiks kasutatud toiduõlist, loomsetest kõrvalsaadustest, reoveepõhistest lähteainetest ning toidu- ja söödatootmiseks mittesobivast biomassist toodetud kütustele.

1.10 Eesti peab endiselt oluliseks, et ELi HKSi ja Rahvusvahelise Tsiviillennunduse Organisatsiooni rahvusvahelise lennunduse süsinikdioksiidi kompenseerimise ja vähendamise süsteemi (CORSIA) rakendamine on omavahel seotud selliselt, et see ei too kaasa põhjendamatut halduskoormust, kattuvat rahalist koormust ega ELi lennundusettevõtete konkurentsivõime vähenemist maailmas.

1.10.1 Eesti peab oluliseks, et lennunduse ELi HKSi kohaldamisala laiendamisel ei kaasne väiksematele õhusõiduki käitajatele nõuete täitmisega ebamõistlikku haldus- ega finantskoormust. Väiksematele käitajatele ette nähtud lihtsustatud seire-, aruandlus- ja tõendamisnõuded peavad olema selged ja praktikas rakendatavad.

1.11 Eesti toetab süsiniku kogumise, kasutamise, säilitamise ja püsiva eemaldamise terviklikku ning tehnoloogianeutraalset lõimimist ELi HKSi.

1.11.1 Reeglid peavad vältima topeltarvestust, võimaldama sama ettevõtja sertifitseeritud biogeense süsiniku eemaldamise ühikuid kasutada tema eri ELi HKSi käitiste fossiilse heite katmiseks ning tagama, et biogeense või atmosfäärist pärineva CO₂ samaväärselt püsivat sidumist toodetes ja protsessides ei kohelda põhjendamatult ebasoodsamalt kui geoloogilist säilitamist.

1.11.2 Toetame põhimõtet, et süsiniku mittepüsiva sidumise ja kasutamise korral tekib heitkoguse kompenseerimise kohustus üksnes ühe korra ning võimalikult lähedal CO₂ tegelikule atmosfääri paiskumisele.

1.11.3 Euroopa Komisjoni ettepaneku kohaselt loodav süsiniku eemaldamise ühikute ostu mehhanism ning piiriülene CO₂ transpordi- ja säilitamistaristu peavad olema läbipaistvatel ja proportsionaalsetel tingimustel kättesaadavad ka väiksematele ja hajutatud projektidele ning CO₂ geoloogilise säilitamisvõimaluseta liikmesriikidele, kahjustamata seejuures ELi HKSi toimimist. Biogeense süsiniku püüdmise ja säilitamise puhul tuleb vältida täiendavat kestlikkuse survet biomassile.

1.12 Eesti leiab, et juhul, kui liikmesriigis kohaldatakse olmejäätmete põletamisele keskkonnatasusid või muid hinnastamise vahendeid, mis aitavad otseselt kaasa CO₂ heite vähendamisele, tuleb neid käsitada CO₂ tasuga samaväärse meetmena ning see võimalus peab olema direktiivis selgelt sätestatud. Eesti toetab erandit, mis võimaldab vabastada

olmejäätmeid põletavad kätised ELi HKSi heitkoguse kompenseerimise kohustusest. Oluline on, et liikmesriikidele jääb paindlikkus kasutada juba toimivaid riiklikke meetmeid ning võimalusel säilib erandi kohaldamise võimalus ka pärast 2035. aastat.

1.12.1 Eesti saab nõustuda prügilate arvamisega ELi HKSi seire- ja aruandlussüsteemi. Hilisemal võimalikul ELi HKSi täismahus laiendamisel prügilatele on oluline eelhinnata selle tegelikku lisaväärtust heite vähendamisel, mõju liikmesriikide halduskoormusele ning kooskõla kehtivate jäätme- ja kliimapoliitika meetmetega.

1.13 Eesti toetab rahvusvaheliselt kaubeldavate kasvuhoonegaaside ühikute seostamist ELi HKSiiga, et täiendada heitkoguste vähendamise võimalusi ning pikendada ELi HKSi trajektoori. Samas ei tohi nimetatud ühikute kasutamine vähendada liikmesriikide enampakkumistulu.

1.14 Eelistame, et kõik direktiivi muudatused on võimalik riigisissesse õigusesse üle võtta samal tähtajal.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Heili Tõnisson

Valitsuse nõunik

Lisad:

1. Seletuskiri
2. Huvirühmade loetelu
3. Kaasamistabel
4. Eelnõu COM(2026) 616
5. Eelnõu COM(2026) 616 lisa
6. Eelnõu COM(2026) 620
7. Eelnõu COM(2026) 620 lisa

Teadmiseks:

Riigikogu Euroopa Liidu asjade komisjon

Sandra Metste

Sandra.Metste@riigikantselei.ee